

Δίδαγμα του αποστόλου Παύλου για τον προορισμό προς τη σωτηρία (βάσει της Επιστολής προς Ρωμαίους)

Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίων

Δίδαγμα του αποστόλου Παύλου για τον προορισμό προς τη σωτηρία (βάσει της Επιστολής προς Ρωμαίους)

Η Επιστολή προς Ρωμαίους είναι μία από τις λίγες επιστολές του Αποστόλου Παύλου η πατρότητα της οποίας δεν αμφισβητήθηκε ποτέ από στην επιστημονική βιβλιογραφία. Πέραν αυτού, έχουν καταβληθεί αρκετές προσπάθειες επαλήθευσης της αυθεντικότητας άλλων επιστολών ακριβώς μέσω της σύγκρισής τους με την εν λόγω επιστολή.

Ο Απόστολος Παύλος συνέταξε την Επιστολή προς Ρωμαίους με πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη της δικής του αντίληψης του χριστιανισμού και του συσχετισμού του με το θρήσκευμα της Παλαιάς Διαθήκης, από το οποίο μετεξελίχθηκε. Ακόμα και αν ο Παύλος, γράφοντας την επιστολή είχε συγκεκριμένες πρακτικές αφορμές (δηλαδή επιθυμία του να επισκεφθεί τη Ρώμη και να επικοινωνήσει με τους ντόπιους χριστιανούς), την χρησιμοποίησε για να δημιουργήσει ένα θεσμικό θεωρητικό έργο, στο οποίο ο χριστιανισμός νοείται ως νέα θρησκεία που ήρθε να αντικαταστήσει τον νόμο του Μωυσή.

Στην Επιστολή προς Ρωμαίους υπάρχουν πολλά χωρία τα οποία κατά τη διάρκεια αιώνων αποτελούν αντικείμενο λογομαχιών. Ένα από τέτοια κείμενα θα ήθελα να σχολιάσω στη σημερινή μου έκθεση. Στο κείμενο αυτό πρόκειται περί του προκαθορισμού της σωτηρίας. Ο Απόστολος γράφει τα ακόλουθα:

Ελληνιστική κοινή

Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν ὅτι οὖς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· οὖς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὖς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὖς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε (Ρωμ. 8:28-30).

Απόδοση στη δημοτική

Εκείνους που αγαπούν τον Θεόν όλα υποβοηθούν και συνεργάζονται δια το καλόν των· εις αυτούς δηλαδή, οι οποίοι σύμφωνα με την προαιώνιον πρόθεσιν του Θεού έχουν κληθή και έχουν δεχθή την σωτηρίαν. Διότι εκείνους τους οποίους ο Θεός έχει προγνωρίσει, τους

προώρισε να γίνουν ομοιόμορφοι προς την ένδοξον εικόνα του Υιού του, ώστε να είναι ο Υιός του Θεού πρωτότοκος μεταξύ πολλών αδελφών. Εκείνους δε που προώρισε, αυτούς και εκάλεσε· και αυτούς που εκάλεσε, τους κατέστησε δικαίους· και εκείνους που εδικαίωσε, αυτούς και εδόξασε (Ρωμ. 8:28–30).

Η πρώτη πρόταση αυτού του κειμένου αναφέρεται στα «παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ» (δηλαδή, όσα υποφέρουμε κατά τη διάρκεια της παρούσης ζωής), για τα οποία επρόκειτο ανωτέρω (Ρωμ. 8:18). Δεν πρέπει να τα φοβούμεστε, γιατί συνεπάγονται καλές συνέπειες.

Στη δεύτερη πρόταση ο Παύλος, αναπτύσσοντας το θέμα του προορισμού προς σωτηρία, προβαίνει σ' έναν σημαντικό ισχυρισμό για τον Υιό του Θεού: μέσω της συμμόρφωσης μ' Αυτόν όσων πίστεψαν σ' Αυτόν, πρέπει να γίνει «πρωτότοκος μεταξύ πολλών αδελφών». Η λέξη «πρωτότοκος» αναδεικνύει ιδιαίτερα προτερήματα του πρώτου υιού έναντι των άλλων: σύμφωνα δε με τις διατάξεις της Παλαιάς Γραφής, ο πρωτότοκος υιός είναι ο βασικός κληρονόμος και απολαμβάνει την ευλογία του πατέρα (Γεν. 25:30–34; 27:35–36). Μέσω της αναδοχής της ανθρώπινης σάρκας ο Υιός του Θεού κατέστησε τους ανθρώπους υιοθετημένους στον Πατέρα του και όσοι του συμμορφώνονται γίνονται αδελφοί του.

Αυτό όμως δεν αφορά όλους, αλλά μόνο όσους ο ίδιος ο Θεός «προέγνω» (δηλαδή, προγνώρισε), «προώρισεν», «έκάλεσεν», «έδικαίωσεν» και «έδόξασεν». Σ' αυτή τη συνέπεια πέντε ρημάτων το καθένα έχει δική του έννοια σημαίνοντας διάφορα στάδια της θείας ενέργειας ως προς όσους εξέλεξε ο Θεός.

Το ρήμα «προέγνω» αφήνει να εννοηθεί ότι ο Θεός εκ των προτέρων γνωρίζει την τύχη του κάθε ανθρώπου, γνωρίζει το μέλλον όπως γνωρίζει και το παρόν και επιλέγει εκ των προτέρων τους εκλεκτούς Του εξ αυτών που μέλλει να γεννηθούν εις τη γήινη ζωή. Στην αρχή του Βιβλίου του Ιερεμία ο Θεός απευθύνει στον προφήτη τα ακόλουθα λόγια: «Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελεγεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε, προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε» (Ιερ. 1:5). **(Απόδοση στη δημοτική:** Σε γνωρίζω πολύ καλά, πριν ακόμη σε πλάσω ως έμβρυον εις την κοιλίαν της μητρός σου και πριν γεννηθής, σε καθιέρωσα εις υπηρεσίαν του έργου μου· σε εγκατέστησα προφήτην δια τα έθνη). Ο Προφήτης λοιπόν είναι άνθρωπος ο οποίος με τη Θεία Πρόνοια προορίζεται για διακονία προτού καν γεννηθεί.

Το ρήμα «προώρισεν» αναφέρεται στην απόφαση που έχει ληφθεί εκ των προτέρων. Είναι εύλογο να αναφερθούμε στην αρχή της Επιστολής προς Εφεσίους, όπου ο Παύλος μας λέει ότι ο Θεός «έξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ^[i] πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ... ἐν ᾧ^[ii] καὶ ἐκλήρωθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλήν τοῦ θελήματος αὐτοῦ» (Εφ. 1:4–5, 11). **(Απόδοση στη δημοτική:** Μας εξέλεξε σύμφωνα με την εκλογήν, που μας έκανε δια του Ιησού Χριστού, πριν ακόμη δημιουργηθῆ ο κόσμος, προς τον σκοπόν να είμεθα ημεῖς ἅγιοι και ανεπίληπτοι ενώπιόν του. Εν τη αγάπη του δε προώρισεν ἡμᾶς ν' αποκτήσωμεν την υιοθεσίαν και να γίνωμεν τέκνα του κατά χάριν δια μέσου του Ιησού Χριστού, σύμφωνα με την αγαθήν του διάθεσιν και το ἅγιόν του θέλημα). Εδώ αναδύεται η ιδέα ἴδια μ' αυτή που προέρχεται στο εξεταζόμενο χωρίο από την Επιστολή προς Ρωμαίους, ότι οι πιστεύσαντες εις τον Χριστόν είναι αυτοί τους οποίους ο Θεός εκ των προτέρων προόρισε για την υιοθέτηση.

Πώς να καταλάβουμε τι σημαίνει να είμαστε «σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ»; Ορισμένοι ερμηνευτές^[iii] διαβλέπουν εδώ την παραπομπή στη βιβλική αφήγηση της πλάσης του ανθρώπου

κατά την εικόνα του Θεού (Γεν. 1:27) και στο δίδαγμα του Παύλου για τον Χριστό ως την «εικόνα του αόρατου Θεού» (Β΄ Κορ. 4:4 και Κολ. 1:15). Άλλοι[iv] το παραλληλίζουν με το δίδαγμα του Παύλου για τον Χριστό ως επουράνιο άνθρωπο και ως νέο Αδάμ, καθώς όσοι πίστεψαν σ' Αυτόν θα φορέσουν την εικόνα Αυτού, ενώ παλαιότερα φορούσαν την εικόνα του χοϊκού Αδάμ (Α΄ Κορ. 15:49).

Το ρήμα «εκάλεσεν» μας παραπέμπει στην ίδια την αρχή της Επιστολής προς Ρωμαίους, όπου ο Παύλος επικαλεί τον εαυτό του ως «κλητό Απόστολο» και τους παραλήπτες του μηνύματός τους ως «κλητούς του Ιησού Χριστού» και ως «κλητούς Αγίους» (Ρωμ. 1:1-7). Η λειτουργία της θείας κλήσης μπορεί να διασαφηνιστεί από τις περιπτώσεις των κλήσεων για διακονία των αρχόντων και προφητών του λαού του Ισραήλ, ειδικότερα του Μωυσή, (Εξ. 3:1-4:16), του Σαμουήλ (Α΄ Βασ. 3:1-15), του Ησαΐα (Ισ. 6:1-10), του Ιερεμία (Ιερ. 1:4-9) και του Ιεζεκιήλ (Ιεζ. 2:1-3:11). Οι ιστορίες τους διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, αλλά σε όλες αυτές αναδύονται δύο κρίσιμες πτυχές: 1) η πρωτοβουλία πάντα προέρχεται από τον Θεό 2) ο άνθρωπος δεν αισθάνεται έτοιμος για την αποστολή που του ανατίθεται. Μερικές φορές ο άνθρωπος αντιδρώντας στην κλήση του Θεού αρνείται ή και αντιστέκεται, αλλά ο Θεός επιμένει.

Το ρήμα «εδικαίωσεν» αποδίδει ένα από τα κυριότερα θέματα της Επιστολής προς Ρωμαίους που είναι η δικαίωση με την πίστη στον Ιησού Χριστό. Το θέμα αυτού κυριαρχούσε στην επιστολή σε μεγάλη έκταση (Ρωμ. 3:21-5:5). Και όμως ο τελικός κρίκος της αλυσίδας δεν είναι η δικαίωση, όπως θα μπορούσε να αναμένει κανείς παρακολουθώντας τον προηγούμενο ειρμό, αλλά ο δοξασμός[v]. Ποια έννοια προσδίδει ο Παύλος στο ρήμα «εδόξασεν»; Πιθανώς την καλύτερη εξήγηση αποτελούν τα λόγια του ίδιου από τη Β΄ Επιστολή προς Κορινθίους: «ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος» (Β΄ Κορ. 3:18). (**Απόδοση στη δημοτική:** Ημεῖς δε ὅλοι με ἀκάλυπτον τὸ πρόσωπον ἀντικατοπτρίζομεν τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου καὶ μεταμορφωνόμεθα εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν εἰκόνα τοῦ προχωροῦντος ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ὅπως ἀπὸ τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τοῦ Κυρίου). Το δίδαγμα που αναπτύχθηκε από τον Παύλο στο εξεταζόμενο χωρίο, θέτει πολλά ερωτήματα ἔναντι των ερμηνευτῶν. Ἐάν ὁ Θεός προκαθορίζει ἐκ των προτέρων τὴν τύχη τοῦ ἀνθρώπου, σε τι συνίσταται ἡ ἐλευθερία τῆς βούλησός του; Καὶ φέρει κάποια ἠθικὴ εὐθύνη γιὰ τις πράξεις του; Ἀν ἄλλοι ἄνθρωποι ἐκ των προτέρων εἶναι προορισμένοι πρὸς τὴ σωτηρία καὶ ἄλλοι πρὸς τὸ ὄλεθρο, μπορεῖ νὰ ἀποκαλεσθεῖ ὁ Θεός ὡς δίκαιος; Εἶναι σε θέση οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπηρεάζουν τὴν τύχη τους ἢ ὅλα εἶναι ὑποταγμένα στὴ θέληση τῆς εἰμαρμένης; Ἐάν οἱ τύχες των ἀνθρώπων εἶναι προκαθορισμένες ἐκ των προτέρων μήπως ἡ ἀνθρώπινη κοινωρία παρομοιάζεται μ' ἕνα θέατρο, στὸ ὁποῖο ὅλοι οἱ ῥόλοι εἶναι προγραμμασμένοι καὶ κάθε ἠθοποιός εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀκολουθεῖ τὴ βούληση τοῦ σκηνοθέτη;

Στις θεολογικὲς παραδόσεις τῆς χριστιανικῆς Δύσης καὶ τῆς Ανατολῆς τὸ δίδαγμα τοῦ Παύλου γιὰ τὸν προορισμὸ ἔτυχε διαφορετικῶν ερμηνειῶν οἱ ὁποῖες οδήγησαν στὴ διαμόρφωση δύο διαφορετικῶν ἀντιλήψεων τῆς συμμετοχῆς τοῦ Θεοῦ στὴν ὑπόθεση τῆς σωτηρίας των ἀνθρώπων.

Στὴ Δύση επικρατεῖ ἡ ἀπόψη τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου ὁ ὁποῖος ἐρμήνευε τὸ κείμενο αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ Θεός προόρισε ἄλλους ἀνθρώπους γιὰ τὴν σωτηρία καὶ ἄλλους γιὰ τὴν καταδίκη, ἐνῶ ἡ ἐλεύθερη βούληση δὲν διαδραματίζει κανένα ῥόλο στὴν ὑπόθεση τῆς σωτηρίας. Προορισμένοι γιὰ τὴν σωτηρία εἶναι ὅλοι αὐτοὶ στοὺς ὁποῖους ὁ Θεός δίνει τὴν πίστη καὶ ἀφοῦ ὁ Θεός τὴν δίνει, ἡ βούληση τοῦ ἀνθρώπου δὲ μπορεῖ νὰ ἀντισταθεῖ σ' αὐτήν. Ὁ Θεός διδάσκει τοὺς μὲν τὴν πίστη, τοὺς δὲ ὅμως ὄχι. Τοὺς πρῶτους μὲν διδάσκει κατὰ τὴν εὐσπλαχνία του, τοὺς δευτέρους δὲ δὲν διδάσκει κατὰ τὴ δίκαιη κρίση.[vi] Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκολουθώντας τὸν Αδάμ, ἔτυχαν δίκαιης καταδίκης, δὲ θα ὑπῆρχε καμία μομφή στὸν Θεό, ἀκόμα καὶ ἀν κανένας δὲ θα ἀπαλλασσόταν ἀπὸ τὴν καταδίκη[vii]. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀκόμα καὶ ἀν ὁ Θεός δὲ θα ἔσωζε κανέναν, δὲ θα μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸν μεμφθεῖ γι' αὐτό. Ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἐρώτημα γιὰτί ὁ Θεός ἐκλέγει τοὺς μὲν καὶ ὄχι τοὺς δὲ,

δεν πρέπει να αναζητηθεί καν η απάντηση, επειδή «άνεξερευνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ άνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!» (Ρωμ. 11:33)^[viii].

Από αυτές τις αντιλήψεις του Αυγουστίνου απορρέει η σκέψη ότι δε σώζονται και δε μπορεί να σωθούν ούτε προορίζονται για τη σωτηρία ούτε όσοι δεν άκουσαν το κήρυγμα του Ευαγγελίου ούτε όσοι δεν αποκρίθηκαν στο κήρυγμα αυτό ούτε τα αβάπτιστα βρέφη. Σώζονται μόνο όσοι είναι εκ των προτέρων προορισμένοι προς αυτό και όσοι εκ του προορισμού αυτού αξιώθηκαν το χάρισμα της πίστης και της σωτήριας χάριτος[ix].

Το δίδαγμα ότι κατά τη δικαιοσύνη ὅλοι οι άνθρωποι πρέπει να είναι καταδικασμένοι και ότι μόνο κατά το έλεος του Θεού ορισμένοι γίνονται εκλεγμένοι για τη σωτηρία, αναπτύχθηκε από τους θεολόγους της Μεταρρύθμισης. Η έννοια του «διττού προορισμού» έγινε ακρογωνιαίος λίθος του θρησκευτικού δόγματος του Λουθήρου και του Καλβίνου. Κατά την άποψη του Καλβίνου, ο Αδάμ «προσέκοψε επειδή αυτό ορίστηκε από τον Θεό», αν και προσέκρουσε «λόγω των δικών του κακιών»[x]. Όσο ο Καλβίνος, τόσο και Λούθηρος αρνήθηκαν την ύπαρξη της ελεύθερης βούλησης στον πεσμένο άνθρωπο και τη δυνατότητά της να επηρεάσει τη σωτηρία του ανθρώπου. Μιλώντας για τους άθλους των μαρτύρων, ο Λούθηρος αποδίδει την αντοχή τους αποκλειστικά στη χάρι του Θεού και όχι στη δική τους ελεύθερη βούληση: «Δεν υπάρχει εδώ καμία ελευθερία και καμία ελεύθερη βούληση, δεν είναι δυνατό να αλλάξει κανείς τον εαυτό του ούτε να θελήσει τίποτε άλλο μέχρι να εδραιωθεί στον άνθρωπο το πνεύμα και η χάρις του Θεού»[xi]. Ο αγώνας για την ψυχή του κάθε ανθρώπου δεν διεξάγεται μέσα στον άνθρωπο, αλλά εξωτερικά αυτού – μεταξύ του Θεού και του διαβόλου. Η βούληση του ανθρώπου, όπως φορτιάρικα ζώα, βρίσκεται μεταξύ του θελήματος του Θεού και του θελήματος του Σατανά: αν ο Θεός κατακτήσει τον άνθρωπο, εκείνος ακολουθεί τον Θεό, ενώ αν επικρατήσει ο Σατανάς, ο άνθρωπος θα ακολουθήσει τον Σατανά.[xii] Ο ίδιος ο άνθρωπος, μ' αυτόν τον τρόπο, παραμένει μόνο ένας παθητικός θεατής της ίδιας του σωτηρίας ή καταδίκης.

Η θεολογική παράδοση της χριστιανικής Ανατολής αντιλήφθηκε διαφορετικά το δίδαγμα του Παύλου και έδωσε διαφορετικές εμφάσεις στην ερμηνεία του εξεταζόμενου χωρίου της Επιστολής προς Ρωμαίους. Από την άποψη των Πατέρων της Ανατολικής Εκκλησίας ὅλοι οι άνθρωποι πλασμένοι από τον Θεό είναι προορισμένοι για τη σωτηρία και δεν υπάρχει ούτε ένας που να ήταν εκ των προτέρων προορισμένος για τον όλεθρο, την καταδίκη ή το ανάθεμα. Το είπε τον τέταρτο αιώνα ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος επιμένοντας ότι «ὅλοι εκλήθησαν, αλλά δεν υπάκουσαν ὅλοι»[xiii]. Αναρωτιέται ο Χρυσόστομος: «Εάν αμάρτησαν ὅλοι, γιατί οι μεν σώθηκαν και οι δε χάθηκαν;» και απαντάει ο ίδιος: «Επειδή δε θέλησαν ὅλοι να προσέλθουν, αν και ὅλοι είναι σωσμένοι κατά το θέλημα του Θεού, επειδή ὅλοι είναι έχουν κληθεί»[xiv]. Με άλλα λόγια, ὅλοι μηδενός εξαιρουμένου είναι προορισμένοι για τη σωτηρία, αλλά σώζονται μόνο όσοι αποκρίθηκαν οικειοθελώς στην κλήση του Θεού, ενώ όσοι απορρίπτουν την κλήση του Θεού δε σώζονται.

Τον πέμπτο αιώνα για τον καθολικό προορισμό για τη σωτηρία κάνει λόγο ο Κύριλλος Αλεξανδρείας:

Ο Ιησούς Χριστός είπε απ' ευθείας: «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.» (Ματ. 11:28). Εκαλέσατο τους πάντας και κανένας δεν έμενε αμέτοχος της χάριτος. Ο γαρ λέγων περί πάντων, δεν αφήνει απολύτως κανέναν εκτός.

Όσους προώρισε για την μετοχή των μελλόντων αγαθών γνωρίζων ποιιοι θα είναι, ο Ίδιος, όπως ειπώθηκε, και κάλεσε ούτως ώστε γεύτηκαν δικαίωσης μέσω της πίστης εις Αυτόν γινόμενοι ήδη ανεπίδεκτοι της αμαρτίας[xv].

Τον ενδέκατο αιώνα στην ερμηνεία του εν λόγω χωρίου της Επιστολής προς Ρωμαίους αναφέρεται ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος, λογομαχώντας όσους «διαστρεβλώνουν προς τον όλεθρο των ιδίων» τα λόγια του Αποστόλου και λένε «τι με ωφελεί να αναλάβω πολλούς κόπους και να δείξω τη στροφή προς τη μετάνοια, αφού δεν προορίστηκα από τον Θεό για την σωτηρία;». Απαντώντας σ' αυτά τα άτομα ο Συμεών γράφει:

Μήπως δεν ακούτε κάθε μέρα τον Σωτήρα που καλεί: «Ζω Εγώ και δεν επιθυμώ τον θάνατο του αμαρτωλού, αλλά να μεταστραφεί και να είναι ζωντανός»; Μήπως δεν ακούτε πως Αυτός λέει: «Μετανοείτε, καθώς πλησίασε η Βασιλεία των Ουρανών». Μήπως είπε σε άλλους: «Μη μετανοείτε, επειδή δε θα σας δεχθώ», ενώ σε άλλους, που είναι προορισμένοι: «Εσείς όμως μετανοείτε, επειδή εσάς σας προγνώρισα»; Όχι! Αλλά κάθε μέρα, σε κάθε εκκλησία καλεί εις ολόκληρο τον κόσμο: «Δεύτε πρός με πάντες οί κοπιώντες και πεφορτισμένοι, κάγω άναπαύσω ύμās». Ελάτε, λέει, πεφορτισμένοι με πολλές αμαρτίες σ' Αυτόν που αναλαμβάνει την αμαρτία του κόσμου! [xvi]

Καλεσμένος προς την σωτηρία και προορισμός για τη θέωση είναι, κατά την άποψη του Συμεών, κάθε άνθρωπος, επομένως όποιος θελήσει μπορεί να γίνει δικαιωμένος και δοξασμένος. Ο Θεός επιθυμεί να καταστήσει όλους τους ανθρώπους θεούς κατά χάριν:

Η Χάρις του Αγίου Πνεύματος ορμάει να αναφλέξει στις ψυχές μας ούτως ώστε ... πλησιάζοντας στη φωτιά – είτε ο καθένας μας χωριστά ή, αν γίνεται, όλοι μαζί – να αναφλεγόμαστε και να λάμψουμε σαν θεοί... Πιστεύω ότι όλα είναι έτσι στην πράξη και ότι σ' αυτό συνίσταται το θέλημα του Θεού για μας ... [xvii]

Η σωτηρία, σύμφωνα με το δόγμα των ανατολικών Πατέρων της Εκκλησίας, αποτελεί καρπό της συνεργίας μεταξύ του Θεού και του ανθρώπου. Σ' αυτή τη συνεργία σημαντικότερος ρόλος διαδραματίζεται από την ελεύθερη βούληση του ανθρώπου, η οποία μπορεί να στραφεί τόσο προς το αγαθό όσο προς το κακό. Εάν στρέφεται προς το κακό, αυτό δεν έγινε επειδή ήταν προκαθορισμένο έτσι από τον Θεό, αλλά επειδή ο άνθρωπος κάνει την ελεύθερη επιλογή του προς το κακό. Και αν στρέφεται προς το καλό, αυτό συμβαίνει – αν και με την ενέργεια της χάριτος του Θεού – αλλά πάλι όχι χωρίς τη συμμετοχή του ίδιου του ανθρώπου. Ο αγώνας για τη σωτηρία διεξάγεται μέσα στο άνθρωπο και όχι εξωτερικά του. Ο διάβολος μπορεί με χρήση διάφορων μέσων να επηρεάσει τον άνθρωπο, αλλά ο άνθρωπος είναι σε θέση να αντιδρά σ' αυτόν. Το θέλημα του διαβόλου δε μπορεί να καταστρέψει τον άνθρωπο, γιατί σε τελική ανάλυση καθοριστικός παράγοντας της ανθρώπινης τύχης είναι ακριβώς η στροφή της ελεύθερης του βούλησης προς το καλό ή προς το κακό.

Αυτό δε σημαίνει ότι στην χριστιανική Ανατολή υποτιμούσαν τη σημασία του προορισμού, του επαγγέλματος και της ενέργειας της χάριτος του Θεού στη σωτηρία του ανθρώπου. Αυτό σήμαινε μόνο ότι για τους Πατέρες της Ανατολικής Εκκλησίας δεν είναι καθόλου οικεία η αντίληψη του Θεού ως Τιμωρού, ο οποίος θα έπρεπε, κατά δικαιοσύνη, να καταστρέψει όλους τους ανθρώπους αφότου έπεσαν σε αμαρτία και μόνο από έλεος σώζει μερικούς. Ακολουθώντας τον Παύλο, οι θεολόγοι της ορθόδοξης Ανατολής πίστευαν ότι ο Θεός «θέλει να σωθούν όλοι οι άνθρωποι» (Α΄ Τιμ. 2:4). Η σωτηρία του κάθε ανθρώπου αποτελεί συνέπεια της αγάπης του Θεού προς όλο το ανθρώπινο γένος, και όχι ένα προϊόν του ότι ο Θεός εξαιτίας κάποιας ασύλληπτης ευσπλαχνίας του, εξαιρεί από τη «μάζα καταδικασμένων αμαρτωλών» κάποιους εκλεκτούς, στους οποίους χαρίζει τη σωτηρία παρά τη δική του δικαιοσύνη.

Η ανασκόπηση που κάναμε δείχνει ότι ακόμα και μέσα στην παλαιά εξηγητική παράδοση υπήρχαν δύο ερμηνείες του διδάγματος του Παύλου για τον προορισμό για τη σωτηρία, οι οποίες ουσιαστικά αποκλείουν η μία την άλλη. Οι λογομαχίες γύρω από αυτό το δίδαγμα συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Μάλλον δεν είναι δυνατό να επιλυθεί οριστικά αυτό το ζήτημα, επειδή ο ανθρώπινος νους δε δύναται να αποκρυπτογραφήσει ως το τέλος το θείο σχέδιο και να διεισδύσει στη λογική του Θεού.

Είναι εμφανές ότι υπάρχει η πτυχή της προεπιλογής και προορισμού: αυτό διαφαίνεται και από την ιστορία των προφητών, τον καθένα εκ των οποίων ο Θεός καλούσε μ' έναν ιδιαίτερο εξατομικευμένο τρόπο. Αλλά το γεγονός που οι μεν εκλήθησαν στην προφητική διακονία και οι δε όχι δε σημαίνει ότι σ' αυτούς τους τελευταίους ο Θεός δεν απηύθυνε κάποια άλλη κλήση και δεν τους πρότεινε άλλη αποστολή. Ο λόγος της απώλειας πολλών ανθρώπων δεν συνίσταται στο ότι ο Θεός δεν τους απευθύνθηκε άμεσα ή μέσω των αγγέλων Του, αλλά στο ότι «οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ» (Ρωμ. 10:16).

Η οδός της σωτηρίας είναι ανοιχτή για τον καθένα και κάθε άνθρωπος που δημιουργήθηκε από τον Θεό είναι προορισμός για τη σωτηρία. Αλλά δεν επιλέγουν όλη την οδό του Θεού, γι' αυτό και δε σώζονται όλοι.

[i] ἐν Χριστῷ

[ii] ἐν Χριστῷ

[iii] Βλ. ειδικότερα: *Cranfield C. E. B. A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans. Vol. 1. Edinburgh, 1975. P. 432.*

[iv] Βλ.: *Moo D. J. The Epistle to the Romans. Grand Rapids–Cambridge, 1996. P. 534–535.*

[v] Βλ.: *Ashton J. The Religion of Paul the Apostle. New Haven–London, 2000. P. 140.*

[vi] *Αυγουστίνος. Περί προορισμού των αγίων 8, 14 (PL 44, 971).*

[vii] *Αυγουστίνος. Περί προορισμού των αγίων 8, 16 (PL 44, 972).*

[viii] *Αυγουστίνος. Περί προορισμού των αγίων 8, 16 (PL 44, 972–973).*

[ix] *Αυγουστίνος. Περί μομφής και χάριτος 7, 12-14 (PL 44, 923–924).*

[x] *Καλβίνος Ι. Θεσμοί της χριστιανικής θρησκείας 3, 23, 8.*

[xi] Λούθηρος Μ. Περί δουλείας του ελεύθερου θελήματος.

[xii] Λούθηρος Μ. Περί δουλείας του ελεύθερου θελήματος.

[xiii] Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ερμηνεία της προς Ρωμαίους επιστολής 15, 1 (PG 60, 540).

[xiv] Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ερμηνεία της προς Ρωμαίους επιστολής 16, 5 (PG 60, 554).

[xv] Κύριλλος Αλεξανδρείας. Αποφθέγματα (In Ioannis Evangelium. Vol. 3. P. 149).

[xvi] Συμεών ο Νέος Θεολόγος. Βίβλος των Ηθικών 2, 12-25 (SC 122, 312-314). (Λόγος 26).

[xvii] Συμεών ο Νέος Θεολόγος. Λόγος Κατηχητικός 34, 235-245 (SC 113, 290).

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/46258/>